

Statenmededeling

Onderwerp

Schaarste in het elektriciteitsnet in Noord-Brabant

Datum

26 april 2021

Documentnummer

GS: 4878390

PS: 4880942

Aan Provinciale Staten van Noord-Brabant,

Kennisnemen van

De achtergronden bij de toegenomen transportschaarste in het elektriciteitsnetwerk in Noord-Brabant.

Aanleiding

In grote delen van Brabant biedt het elektriciteitsnet nog slechts beperkte ruimte voor levering en vooral teruglevering (invoeden) van stroom. Deze transportschaarste raakt zowel de Brabantse energietransitie als de ruimtelijk-economische ontwikkeling. In het [Memo 'Schaarste in het elektriciteitsnet in Brabant'](#) (Gedeputeerde De Bie, 18 maart jl.) is toegezegd uw Staten via een Statenmededeling nader te informeren over deze problematiek.

In de [Uitvoeringsagenda Energie 2021-2023 'Haalbaar, betaalbaar en met draagvlak'](#) wordt bij het transitiepad elektriciteit (p. 15-20) de rol en aanpak van de provincie rond het energiesysteem als geheel en het elektriciteitsnet in het bijzonder toegelicht. De activiteitentabel laat zien dat de provincie zich met betrekking tot het elektriciteitsnetwerk richt op het efficiënt en kosteneffectief benutten en aanpassen van netcapaciteit en op het ontwikkelen van een aanpak om te komen tot afspraken over opwek en vraagsturing in relatie tot netcapaciteit. Dit vraagt om samenwerking met en afstemming tussen in ieder geval Enexis Netbeheer BV (hierna Enexis)¹, TenneT², de RES-regio's (zie ook par. 8.3 van de Uitvoeringsagenda) en de Brabantse gemeenten.

¹ Enexis beheert het energienetwerk in Noord-, Oost- en Zuid-Nederland – waaronder Brabant – voor de aansluiting van ongeveer 2,7 miljoen huishoudens, bedrijven en overheden.

² TenneT is eigenaar van het hoogspanningsnet in Nederland en in grote delen van Duitsland. Hun taken bestaan uit het verzorgen van transport- en systeemdiensten en het faciliteren van de energiemarkt, met het zorgen voor een betrouwbare en veilige elektriciteitsvoorziening als belangrijkste taak.

Bevoegdheid

- Gedeputeerde Staten zijn bevoegd om invulling te geven aan de activiteiten rond netcapaciteit zoals opgenomen in de Uitvoeringsagenda Energie 2021-2023³ tegen de achtergrond van het beleidskader, de [Energieagenda 2019-2030](#) met 'Slim integraal combineren' als strategische hoofdlijn.
- Gedeputeerde Staten zijn bevoegd om invulling te geven aan de aandeelhoudersrol van de provincie Noord-Brabant richting Enexis, waarbij Provinciale Staten worden geïnformeerd of geconsulteerd bij majeure ontwikkelingen/wijzigingen (zie Nota Samenwerkingsrelaties en Verbonden partijen, 2014 – PS 69/14).

Datum

26 april 2021

Documentnummer

GS : 4878390

PS : 4880942

Kernboodschap

1. *De huidige infrastructuur voor elektriciteit is nog niet afdoende ingericht op een verspreid elektriciteitsaanbod⁴ en tegelijkertijd een toenemende stijging in de vraag naar elektriciteit.*

De capaciteit van het elektriciteitsnet zit ook in Brabant op steeds meer plaatsen aan zijn limiet. Autonome ontwikkelingen op het gebied van bijvoorbeeld bedrijventerreinontwikkeling, een toenemende vraag naar elektriciteit en de energietransitie vragen om (veel) meer afvoer- en leveringscapaciteit van dit elektriciteitsnet.

De netbeheerders - voor Brabant zijn dit Enexis en TenneT - kunnen het tempo van ontwikkelingen niet bijhouden. Dit heeft meerdere oorzaken. Zowel in wet- en regelgeving als in de werkwijze van de netbeheerders en hun ketenpartners (inclusief overheden, o.a. gemeenten) is nog onvoldoende geanticipeerd op de toename van de vraag naar nieuwe aansluitingen. Een toename die door stimuleringsregelingen als de SDE(+ /++) voor duurzame energieopwekprojecten, verder is versterkt. Daarbij komt nog het beperkte aanbod van arbeid, materialen, innovaties en kapitaal en de vaak lange doorlooptijd van ruimtelijke procedures.

In grote delen van Noord-Brabant is sprake van schaarste. De nieuwe schaarste-gebieden die Enexis op 9 februari jl. afkondigde in Zuid-Nederland, bevinden zich in drie clusters waarvan twee in Noord-Brabant:

- Brabant West: Geertruidenberg, Breda, Etten-Leur, Waalwijk, Biesbosch;
- Brabant Oost: Den Bosch-West, Boxtel, Helmond-oost, Helmond-Zuid.

Op de website <https://www.enexis.nl/zakelijk/duurzaam/beperkte-capaciteit/gebieden-met-schaarste> vindt u een actueel overzicht van de stations met transportschaarste⁵.

³ Zie in Hoofdstuk 3 Transitiepad Elektriciteit (p.15-20) incl. activiteitentabel: Netcapaciteit/Energiek Brabant en Enexis en paragraaf 8.3 Regionale Energiestrategieën.

⁴ Door het invoeden van duurzaam opgewekte stroom.

⁵ Stand van 19 april 2021 op deze site:

Stations met structurele congestie (code rood): Hapert, Uden;

2. *Tijdige beschikbaarheid van elektriciteit(sinfrastructuur) is randvoorwaardelijk voor de verduurzaming en voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Noord-Brabant.*

Ontwikkelingen in alle sectoren hebben effect op het netwerk, en vice versa. Het elektriciteitsnet heeft aanpassingen - verzwaring, uitbreiding, maar ook andere inrichting - om aan de nieuwe vraag te kunnen voldoen. Zo zal de elektriciteitsvraag van mobiliteit de komende jaren fors toenemen, zijn voor de elektrificering van industrie forse investeringen nodig in nieuwe infrastructuur, is netcapaciteit voor nieuwvestiging van bedrijven cruciaal en is de ligging en uitbreiding van het bestaande net - onder meer vanuit kostenopgave - relevant voor de planning van nieuwe woonwijken.

In de verschillende beleidsvelden worden plannen ontwikkeld die significante impact hebben op de energie- en elektriciteitsinfrastructuur. Andersom zijn die sectoren weer afhankelijk van het netwerk voor doelrealisatie. Voorbeelden zijn de Regionale Energiestrategieën (RES), toekomstvisies voor de industrie en andere economische bedrijvigheid (waaronder de CES), de Regionale Aanpak Laadinfrastructuur (RAL) voor personenwagens en ontwikkeling rondom Heavy Duty laadinfra voor de zware logistiek.

Kortom, de energie-infrastructuur is in sterke mate bepalend voor de economische en ruimtelijke ontwikkeling van een regio. Niet tijdig kunnen verduurzamen legt een rem op de ontwikkelingen op tal van gebieden. Met een eventuele verhoging van de nationale klimaatambities van 49% naar 55% CO₂-reductie in 2030 zal deze problematiek alleen maar groter worden.

3. *Slim benutten van de huidige netcapaciteit en netverzwaring en -uitbreiding zijn beide nodig*

We kunnen niet de hele problematiek rondom congestie en netcapaciteit in één keer of langs een weg oplossen. Net als de energietransitie als geheel, is de ontwikkeling naar een toekomstbestendig elektriciteitsnet een complexe en meerjarige aangelegenheid.

Meerdere sporen zijn tegelijkertijd nodig en hebben impact op verschillende schalen in tijd en/of ruimte. Hier ligt nadrukkelijk een rol voor initiatiefnemers, overheden (gemeenten, regio's, provincie, Rijk) én netbeheerders gezamenlijk.

Datum

26 april 2021

Documentnummer

GS : 4878390

PS : 4880942

Stations met mogelijke congestie (code oranje): Moerdijk, Princenhage, Breda, Etten-Leur, Biesbosch, Geertruidenberg, Waalwijk, 's-Hertogenbosch-West, Haps, Maarheeze, Oss, Aarle Rixtel, Boxtel, Helmond-Zuid, Helmond-Oost;

Stations met beperkt beschikbare transportcapaciteit voor teruglevering (code geel): Woensdrecht, Bergen op Zoom, Dinteloord, Roosendaal, Oostende, Tilburg-West, Tilburg-Noord, Tilburg-Centrum, Tilburg-Zuid, 's-Hertogenbosch-Noord, Eerde, Best, Eindhoven West, Eindhoven-Zuid, Cuijk.

Slimme benutting van de huidige netcapaciteit, door oplossingen op lokaal of bovenlokaal niveau, waarbij geen of zo weinig mogelijk gebruik wordt gemaakt van het netwerk van Enexis en TenneT, zijn één deel van de oplossing. Dit vraagt om inzet van innovaties, bijvoorbeeld op het gebied van uitwisseling van energie tussen afnemers onderling (bewoners en/of bedrijven). Denk daarbij aan vraag- en aanbodsturing⁶, opslag, slim inzetten van laadinfrastructuur voor auto's, enz.. Daarnaast vraagt dit het opheffen van belemmeringen in wet- en regelgeving om het net efficiënter te kunnen gebruiken.

Datum

26 april 2021

Documentnummer

GS : 4878390

PS : 4880942

Daarnaast is netverzwaring en -uitbreiding nodig en urgent. Zowel vanuit de autonome ontwikkelingen als in het licht van de energietransitie: om te kunnen voorzien in de toekomstige hoge elektriciteitsvraag vanuit de industrie en zware laadinfrastructuur, om de elektriciteit van de windparken op zee af te kunnen voeren en om de elektriciteit van de windparken op land, zonneparken en grote zon-op-dak-projecten af te kunnen voeren waar die niet lokaal kan worden gebruikt.

4. De financierbaarheid van de energietransitie raakt de belangen van de provincie ook vanuit haar rol als aandeelhouder van Enexis: hetzij via extra middeleninzet, hetzij via minder dividend.

Op 15 april jl. zijn de resultaten bekend gemaakt van een onderzoek in opdracht van Netbeheer Nederland, naar de financieringsbehoefte als gevolg van de benodigde investeringen in het energienetwerk⁷. Volgens deze ramingen gaat het om in totaal € 102 mld. tot 2050 voor de regionale netbeheerders en TenneT samen.

Het gesprek over het versterken van de kapitaalpositie van Enexis met het oog op het toenemend investeringsvolume tot 2030 als gevolg van de energietransitie, resulteerde in 2020 in de besluitvorming over de converteerbare aandeelhouderslening ter grootte van € 500 mln. (€159 mln. vanuit Brabant).

De provincie heeft 30,8% van de aandelen van Enexis⁸. Het jaarlijkse dividend van Enexis - tot 2019 ca. € 100 mln., over 2020 € 75 mln. - vormt

⁶ Vraag- en aanbodsturing wordt ingezet om het net te balanceren: het voorkómen van te hoge/te lage spanningen op het net om de leveringszekerheid van stroom te kunnen blijven garanderen. De vraag naar elektriciteit verandert komende jaren ingrijpend, net als het aanbod: er komen steeds meer aanbieders, met name ook privaat. Nu gaat duurzaam opgewekte elektriciteit het regionale of zelfs nationale transportnet in, omslachtig en niet efficiënt. De verwachting is dat de netstructuur en -sturing de komende jaren gaat veranderen om het systeem efficiënter te maken. Bv. doordat decentraal opgewekte energie ook direct lokaal kan worden gebruikt. Ook 'curtailment' is een voorbeeld: bij overcapaciteit op een station/aansluiting wordt de aanvoer van elektriciteit vanuit bijv. een zonnepark tijdelijk 'afgetopt'.

⁷ <https://www.netbeheernederland.nl/nieuws/pwc-rapport-tijdige-ombouw-energiesysteem-in-gevaar-door-onvoldoende-financieringsmogelijkheden-1448>

⁸ <https://www.enexisgroep.nl/jaarverslag/>

een belangrijk onderdeel van het jaarlijkse rendement uit het immunisatievermogen van de provincie.

Op 19 april 2021 heeft de ACM⁹ de concept-methodebesluiten gepubliceerd voor de periode 2022 – 2026. Het methodebesluit bepaalt de toegestane inkomsten voor de netbeheerders en daarmee in belangrijke mate het toekomstige dividend.

Datum

26 april 2021

Documentnummer

GS : 4878390

PS : 4880942

Het dividend staat door de omvang van de investeringen en de regulering van de tarieven in de toekomst onder druk. De effecten worden getoetst en meegenomen in de voorbereiding van het strategisch plan van Enexis, dat in 2022 ter vaststelling wordt voorgelegd aan de algemene vergadering van aandeelhouders.

Consequenties

1. De Brabantse energietransitie en de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Brabant lopen op de korte termijn mogelijk vertraging op.

Tijdige beschikbaarheid van elektriciteitsinfrastructuur voor afnemen én invoeden is een belangrijke voorwaarde voor de energietransitie - waaronder de realisatie van de vier Regionale Energiestrategieën (RES-en), de transitie van de industrie via de Cluster Energiestrategieën (CES-en) en de Regionale Aanpak Laadinfrastructuur (RAL) - en voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Brabant.

De actuele transportschaarste verhindert het aansluiten van initiatieven voor duurzame opwek. In combinatie met doorrekening van de concept RES-en - waaruit naar voren komt dat het aansluiten van opweklocaties op veel plaatsen komende jaren niet mogelijk is door gebrek aan netcapaciteit - leidde vanuit de RES-regio's tot het verzoek om een bestuurlijk gesprek met Enexis, TenneT en de provincie Noord-Brabant. Want hoewel de netbeheerders aangeven dat RES-en voor 2030 gerealiseerd kunnen worden, blijkt in praktijk dat investeringen en initiatieven uiteen lopen en dat de totale opgave een veel grotere is. De resultaten van dit overleg vragen nadere uitwerking, waarover u voor het zomerreces in een Statenmededeling zult worden geïnformeerd.

Inmiddels ondervinden we in Noord-Brabant ook negatieve effecten op het gebied van nieuwvestiging van bedrijven door gebrek aan netcapaciteit en lange procedures en wachttijden. De lange aansluittermijn van Logistiek Park Moerdijk kan hier als voorbeeld worden genoemd. De BOM geeft aan dat transportschaarste en lange aansluittermijnen (in combinatie met de stikstofproblematiek) een grote uitdaging vormen die ook toekomstige nieuwvestiging van (buitenlandse) ondernemingen kan schaden.

⁹ De Autoriteit Consument & Markt (ACM) is een onafhankelijke toezichthouder die zich sterk maakt voor goed werkende markten voor mensen en bedrijven. De ACM houdt met dat doel toezicht op de mededinging, het consumentenrecht en een aantal specifieke sectoren waaronder de energiesector.

Behalve voor duurzame opwek en nieuwvestiging van bedrijven is er ook behoefte aan netverzwaring in het kader van de energietransitie in de sectoren industrie, gebouwde omgeving (woonwijken, bedrijventerreinen) en mobiliteit (laadinfra). Een aantal aandachtspunten daarbij (niet limitatief):

- Voor Brabant is het belang van de industrie – grootverbruiker van energie en daarmee een doorslaggevende factor in relatie tot de energie- en elektriciteitsinfrastructuur – niet te onderschatten.
- In het kader van het Bouwbesluit moet alle nieuwbouw, zowel woningbouw als utiliteitsbouw, die is vergund vanaf 1 januari 2021 voldoen aan de eisen voor Bijna Energieneutrale Gebouwen (BENG). Met de huidige transportschaarste loopt de realisatie van nieuwbouw volgens deze regeling op veel plaatsten tegen de beperkte netcapaciteit aan.
- Op 1 januari 2022 wordt het voor gemeenten mogelijk voor om zon-op-dak verplicht te stellen op bedrijfsdaken op grond van het besluit 'Bouwwerken leefomgeving'. In gebieden met schaarste kunnen dergelijke grootschalige projecten echter niet voor teruglevering worden aangesloten.

Datum

26 april 2021

Documentnummer

GS : 4878390

PS : 4880942

2. Gezamenlijke afspraken over regie zijn nodig om de beste keuzes te kunnen maken met het oog op een toekomstbestendig elektriciteitsnet in Brabant.

De ontwikkeling van infrastructuur vraagt een lange aanlooptijd en forse investeringen. Investeringen in het elektriciteitsnet worden geprogrammeerd door de netbeheerders tegen de achtergrond van de wettelijke en financiële kaders waaraan zij gehouden zijn. De investeringsplannen worden vervolgens getoetst door/voorgelegd aan de ACM¹⁰.

De ontwikkeling van een toekomstbestendig elektriciteitsnet is echter meer dan een realisatie-opgave vanuit Enexis en TenneT als regionaal respectievelijk nationaal netbeheerder. De wettelijke kaders waar de netbeheerders zich aan dienen te houden in combinatie met de transportschaarste en de keuze van investeringen in het elektriciteitsnet, zijn bepalend voor welk initiatief (energieproject, bedrijf, enz.) waar en wanneer kan worden aangesloten. Dit raakt de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Brabant en gaat verder dan het zorgen voor een voor de toekomst betrouwbaar en efficiënt werkend elektriciteitssysteem aan de hand van systeemefficiëntie en beschikbaar investeringsvolume.

Deze transitie vraagt nadrukkelijk om strategische planvorming: wanneer, wat, waar? De afweging tussen verschillende belangen op (sub)provinciaal schaalniveau is aan provincie en gemeenten als democratisch gelegitimeerde overheden. Bij de afweging van ontwikkelingen en locaties spelen maatschappelijke, economische en ruimtelijke overwegingen een rol.

¹⁰ De ACM houdt ook toezicht op de investeringsplannen van de netbeheerders. Sinds 2020 moeten zij hun plannen elke 2 jaar publiceren. Dus zowel aansluiten als uitbreiden is gereguleerd.

De keuzes hierin vanuit de decentrale overheden zijn door de netbeheerder zeer beperkt te beïnvloeden, maar vragen andersom wel om borging in relatie tot de keuzes vanuit de netbeheerders.

Datum

26 april 2021

Documentnummer

GS : 4878390

PS : 4880942

In de transitie naar een toekomstbestendig energiesysteem vragen investeringen in energie-infrastructuur om gezamenlijke afspraken over regie tussen rijk, provincie, gemeenten en netbeheerders. Alleen dan kan afstemming plaatsvinden tussen (investeringen in) opwek, transport en gebruik van energie (i.c. elektriciteit), in zowel ruimte als tijd. Regie is nodig om de beste keuzes te kunnen maken over de mate, locatie en planning van het verzwaren en uitbreiden van de elektriciteits-infrastructuur.

Dit is ook de inzet vanuit Gedeputeerde Staten in de uitwerking van eerdergenoemd bestuurlijk overleg. Daarbij focussen we vooralsnog op de RES-en en dus op de opgave rond elektriciteit, omdat zich daar nu de knelpunten voordoen.

De problematiek van de energie-infrastructuur is echter nog vele malen groter. Er is een onlosmakelijke samenhang tussen infrastructuren voor elektriciteit, warmte, gassen, de omzetting van de ene energievorm naar de andere (conversie), opslag van energie en de relatie met industrie, laadinfra en gebouwde omgeving. Afstemming en samenwerking tussen de verschillende overheden en netbeheerders is cruciaal om te zorgen voor een goedwerkend, stabiel en efficiënt energiesysteem van de toekomst.

In Brabant laat de relatie met de ruimtelijk-economische ontwikkeling zich intussen voelen, wat de urgentie om tot afspraken te komen en actie te ondernemen, onderstreept.

Europese en internationale zaken

Het optimaler inzetten van (ontwikkelingen in) netcapaciteit raakt aan, en is in lijn met, de Europese (en landelijke) ambities rond verduurzaming/vergroening vanuit onder andere de EU Green Deal (en het NL Klimaatakkoord). Er zijn in deze fase geen raakvlakken met staatssteun, noch met EU-financiering.

Communicatie

De gedachtevorming, intern en in de gesprekken met de relevante stakeholders, vindt nog plaats. In deze fase vindt daarnaast geen actieve externe communicatie plaats.

Vervolg

Op 2 april jl. vond een bestuurlijk gesprek plaats van de RES-regio's en de provincie Noord-Brabant met Enexis en TenneT. De resultaten van dit overleg vragen nadere uitwerking, waarover u voor het zomerreces in een Statenmededeling zult worden geïnformeerd.

Ook over de strategievorming van Enexis voor de reguleringsperiode vanaf 2022 worden Uw Staten nader geïnformeerd.

Bijlagen

-

Datum

26 april 2021

Documentnummer

GS : 4878390

PS : 4880942

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant,

de voorzitter,

de secretaris,

mr. I.R. Adema

drs. M.J.A. van Bijnen MBA

Programmamanager: mevrouw I.A.H.M. Cortenbach, (06) 18 30 34 63,
icortenbach@brabant.nl.

Opdrachtnemer: mevrouw E.C. Verbauwen, (06) 18 30 34 60,
everbauwen@brabant.nl.